

צל ומי באר

מילים: יורם טהרלב

לחן: לוי שער

במדרון מעל הוואדי
עץ השקדייה פורח
באוויר ניחוח הדסים
זה הזמן לפני הקיץ
שעריו הלב פותח
ותמיד ברוכים הנכנסים .

בימים אשר כאלה
מחכים עד בוא הליל
מחכים לצעדים קרבים
לא סוגרים את הבריח
לא עוצמים את העיניים
בימים כאלה מקשיבים .

מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם
מי שעייף ימצא פה צל ומי באר
מי שסוכתו נופלת
חרש יכנס בדלת
חרש יכנס ועד עולם יוכל להישאר .

מי שרעב ימצא אצלנו פת של לחם
מי שעייף ימצא פה צל ומי באר
מי שסוכתו נופלת
חרש יכנס בדלת
ותמיד יוכל להישאר .

זה הבית שבנינו
זה האורן שנטענו
זה השביל וזהי הבאר
מי שבא לפה אחינו
מי שבא יסב איתנו
והשער שוב לא יסגר..

יורם טהרלב כתב: "ב-9 באוקטובר 1945. שעת צהריים בקיבוץ יגור. צלצול פעמון מזעיק את החברים. הימים ימי מאבק על העלייה, ספינות מעפילים עושות דרכן לארץ ונתפסות, המעפילים נכלאים במחנה המעצר בעתלית ומחכים שישלחו אותם לקפריסין.

בלילה שלפני ההפלגה פורץ כוח של הפלמ"ח למחנה המעצר, משחרר את העולים ומנסה לפזרם בישובי האזור, כדי שיסתתרו. הבריטים עורכים חיפושים והמעפילים מגיעים רק עד יגור. לקול הפעמון מוזעקים החברים, כל חברי המשק מיהרו לעבר הכרמל ואנחנו הילדים בעקבותיהם.

והנה ראינו במדרון שמעל הוואדי יורדים אנשים תשושים כשהם נתמכים זה בזה, אלה מעפילי כלא עתלית שאנשי הפלמ"ח הבריחו אותם אל החופש. המעפילים טיפסו בשעות החשיכה ברגל מעתלית לראש הכרמל אל קיבוץ בית אורן, אך בבוקר נתגלו על ידי הצבא הבריטי ונאלצו להמשיך ללכת בחום אל צדו השני של ההר אל קיבוץ יגור.

הם הגיעו אחרי מסע קשה עייפים, רעבים ומותשים. מחסן הבגדים נפתח ולבאים ניתנו בגדי עבודה כחולים. מחדר האוכל הגיע לחם טרי והעולים נשלחו אל חדרי החברים לקראת חיפוש אפשרי של הבריטים. אז גם ניתנה ההוראה: על כל שאלה שתישאל יש רק תשובה אחת "אני יהודי מארץ ישראל". במשך שנים היה חוזר לעיני המראה הקשה של אנשים יורדים במדרון בחפשמ מקלט. מראה זה ליווה אותי כשכתבתי את השיר"

הורתו של השיר בשנת 1945 ולידתו בשנת 1983.
זה התחיל כשירוס טהרלב היה ילד בן שבע בקיבוץ יגור וצפה במאורעות.
ההמשך התרחש ארבעים שנה לאחר מכן, כשהגיע אליו הלחן. רביעייה
שהורכבה מצמד הפרברים וצמד הדודאים אספה חומר לתקליט. בני
אמדורסקי פנה אל המלחין לוי שער וביקש ממנו שיר. לוי שער כתב את הלחן
והתווים נשלחו ליורם טהרלב ובתוך שבועיים הוא כתב את מילותיו הנפלאות
לשיר.

ספר בראשית פרק יח פסוקים א-ה

וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ה' בְּאֵלֵי מֶמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם: וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לִקְרַאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוּ
אֲרָצָה: וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מְצֹאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ: יִקַּח נָא
מֵעֵט מִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֲנוּ תַּחַת הָעֵץ: וְאָקַחְהָ פֶתַח לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבָכֶם אַחֵר
תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

בשיר "צל ומי באר" שנכתב בשנות השמונים על ידי יורם טהרלב ולוי שער, לא נזכר אפילו ארוע העפלה אחד, אולם נסיבות כתיבתו קשורות באירוע הקשור להעפלה. העלייה הבלתי חוקית לארץ ישראל החלה בסוף המאה ה-19 אך בשנת 1939, עם פרסום "הספר הלבן" של מקדונלד על ידי הבריטים, הוגבלה עליית היהודים לארץ, זאת כדי למתן את כעסם של הערבים וכדי לרסן את פעילות היישוב היהודי נגד הבריטים.

המושג "עלייה בלתי חוקית" מבטא את הגישה הבריטית לעליה לארץ. בשנות ה-30 עם השתלטות המשטרים הפשיסטיים באירופה, במיוחד עם עליית המשטר הנאצי בגרמניה, גדל מספר היהודים שניסו לעלות לארץ בניגוד לחוקים הבריטים.

בשנת 1938 הוקם על ידי מוסדות הנהגת היישוב וההגנה "המוסד לעלייה ב" שהמשיך לנסות ולהעלות יהודים לארץ. עם פרוץ מלחמת העולם בשנת 1939 הצטופפו אלפי יהודים בנמלי אירופה ושיירות אניות מעפילים החלו מגיעות לחופי ארץ ישראל. הבריטים תפסו חלק גדול מהאוניות והעבירו את נוסעיהן למחנות מעצר בעתלית וצריפין.

בתום מלחמת העולם השנייה התחדש ביתר שאת המאבק על זכות העלייה, ההעפלה הייתה לנתיב העלייה העיקרי של ניצולי השואה. ההעפלה הוכיחה את נחישות היישוב להביא יהודים לארץ בכל מחיר. היישוב היהודי ראה בהעפלה ביטוי שיא של המאבק נגד הבריטים. את הזדהותם הם ביטאו בהפגנות, בהסתרת מעפילים ובנהירה אל החופים כדי לקדם את פני העולים ולהתערבב ביניהם.

”גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה”

מנהג הכנסת אורחים מתואר בסיפורי האבות כחובתו של האדם. אברהם אבינו מלמד מהו סודה של נתינה וקבלה. הכנסת אורחים והטבה לבריות היו אצל אברהם חלק בלתי נפרד מהווייתו וממציאותו. הם אלה שנתנו חיים ומילאו את כל שאיפותיו בעבודת ה'. אברהם בחר כדרך חיים את עניין הכנסת האורחים, ועם ישראל לדורותיו למד וירש מאברהם ושרה את מצוות יסוד הבית היהודי של הכנסת אורחים, גמילות ומתן חסד לאחרים. ועל כך אמרו חז”ל ”גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה”.